Dienst CUR
Guimardstraat 1 • 1040 BRUSSEL
+32 2 507 06 01
www.katholiekonderwijs.vlaanderen

DOCUMENT

Mogelijkheden voor het keuzegedeelte in de eerste graad

1 Regelgeving[1]

1.1 Basisvorming (algemene vorming)[2]

- 27 lesuren in het eerste leerjaar A;
- 27 lesuren in het eerste leerjaar B;
- 25 lesuren in het tweede leerjaar A;
- 20 lesuren in het tweede leerjaar B.

1.2 Lesuren differentiatie en basisoptie

- Eerste leerjaar A/B: 5 lesuren differentiatie;
- Tweede leerjaar A: 5 lesuren basisoptie + 2 lesuren differentiatie;
- Tweede leerjaar B: 10 lesuren basisoptie(s) + 2 lesuren differentiatie[3].

1.3 Differentiatie(pakketten)

- De lesuren differentiatie zijn een verdieping of een remediëring van de algemene vorming.
- De school biedt minimaal 2 differentiatiepakketten aan.
- Binnen elk differentiatiepakket is er zowel verdieping als remediëring.
- Binnen het aanbod van de school kiest de leerling één of meer differentiatiepakketten.
- Er zijn 9 differentiatiepakketten[4]:
    - economie;
    - klassieke talen (Latijn en Grieks);
    - kunst;
    - moderne vreemde talen (Frans en Engels);
    - Nederlands;
    - sociale vorming;
    - sport

ONTWERP

[1] Op basis van de Conceptnota (mei 2016), het Addendum (januari 2017) en de Mededeling (maart 2017).
[2] In wat volgt gebruiken we de term 'algemene vorming' (voor alle leerlingen) waarin alle vormingscomponenten aan bod komen: culturele vorming, economische vorming, levensbeschouwelijke vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke en historische vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming.
[3] Voor het 2de leerjaar B vermeldt de conceptnota 12 lesuren voor basisoptie en differentiatie. Naar analogie met het 2de leerjaar A kiezen wij voor 2 lesuren differentiatie en dus voor 10 lesuren voor de basisoptie(s).
[4] Het betreft geen administratieve vakbenamingen maar inhoudelijke componenten. Omwille van de transparantie houden we in deze bijdrage dezelfde terminologie aan. Het is aangewezen om regionaal af te stemmen over de gehanteerde benamingen in het keuzegedeelte.

- technologie;
- wiskunde/wetenschappen.

2 Inhoudelijke aandachtspunten[5]

Binnen het geschetste kader zijn tal van organisatiemodellen mogelijk. Bij de inhoudelijke keuzes die we hieronder duiden, houden we voor ogen dat:

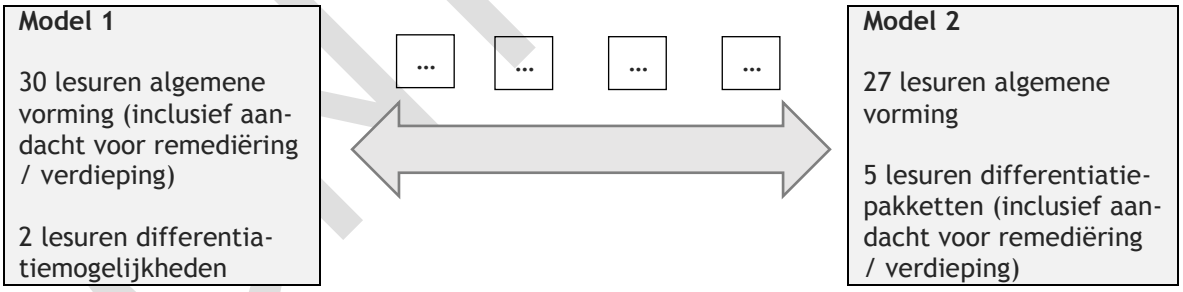
- het keuzegedeelte in het eerste jaar (behalve bij klassieke talen) niet bepalend is voor de toegang tot een basisoptie in het tweede leerjaar;
- het keuzegedeelte in het tweede jaar niet bepalend, noch een voorafname is op de studiekeuze naar de tweede graad: de keuze voor om het even welk studiedomein blijft mogelijk;
- we leerlingen helpen keuzevaardig te worden: mogen kiezen is ook leren kiezen.

Bij de differentiatiepakketten is er sprake van verdieping en remediëring:

- onder verdieping in een differentiatiepakket kan ook verbreding vallen, bv. als doelen in een andere context worden aangebracht met het oog op transfer[6];
- remediëren is inherent aan de lespraktijk en beperkt zich niet tot een aantal extra lesuren. Scholen kunnen op verschillende manieren omgaan met remediëring: van een uitbreiding op klasniveau van het aantal lesuren dat aan een bepaald vak besteed wordt tot afzonderlijke lesuren waarbij leerlingen individueel of in kleine groepjes voor die vakken of onderwerpen ondersteund worden waarmee ze op dat moment problemen ervaren.

Scholen hebben de vrijheid om de differentiatiepakketten zelf inhoudelijk vorm te geven. Katholiek Onderwijs Vlaanderen zal geen leerplannen schrijven voor de differentiatiepakketten, met uitzondering van klassieke talen.

2.1 Het eerste leerjaar A en B

Model 1

Een school kan ervoor kiezen om het aantal uren algemene vorming uit te breiden tot 30 uur. In dat geval maakt zij zelf ook de keuzes in verband met remediëring/verdieping in de algemene vorming, zoals dat nu in veel scholen gebeurt voor wiskunde, talen en/of techniek. Voor de resterende 2 uur biedt zij twee of meerdere differentiatiepakketten (van 1 of 2 lesuren) aan waaruit de leerling er

[5] Katholiek Onderwijs Vlaanderen (2017). Raamtekst observerende en oriënterende eerste graad.
[6] Voor een toegankelijk overzicht van verdiepende leertaken: Saveyn, J. (2012, 26 juni). Differentiëren door verdieping. Over hoe je met leertaken kunt differentiëren naar boven, zonder de leerling nieuwe inhoud te laten verwerven. Studiemateriaal, www.leerrijk.be.

ONTWERP

meerdere kan kiezen.

Model 2

Een school kan zich beperken tot het minimum aantal lesuren algemene vorming. In dat geval zal de verdieping en de remediëring ook in het keuzegedeelte moeten gebeuren. Voor de resterende 5 uur biedt ze twee of meerdere differentiatiepakketten (1-4, 2-2-1, 2-3) aan waaruit de leerling er meerdere kan kiezen. De differentiatiepakketten kan een school ook opvatten als een bredere verkenning in functie van een keuze voor een basisoptie in het tweede leerjaar.

Tussenliggende modellen

Afhankelijk van het aantal lesuren dat de school besteedt aan de algemene vorming en aan de differentiatiepakketten zijn er veel tussenliggende modellen mogelijk.

2.2 Het tweede leerjaar A

Het minimaal aantal lesuren dat een school besteedt aan de algemene vorming is 25 (i.p.v. 24 nu). Vermits een basisoptie 5 lesuren bedraagt, suggereren we om het voor de algemene vorming te houden bij 25 lesuren. We schrijven voor alle basisopties leerplannen naar rato van 5 lesuren. De 2 resterende lesuren in het keuzegedeelte kunnen, op basis van de differentiatiepakketten, een mogelijkheid zijn voor scholen om in een bijkomende basisoptie *light* te voorzien waarin zowel plaats is voor verdieping als remediëring. Op die manier kunnen leerlingen meer geïnformeerd een keuze maken voor een studierichting in een studiedomein van de tweede graad. Voor die resterende 2 lesuren biedt de school dan één of meerdere differentiatiepakketten aan waaruit de leerling er één of meerdere kan kiezen.

2.3 Het tweede leerjaar B

De grootste verruiming van het aantal lesuren algemene vorming heeft betrekking op het tweede leerjaar B (van 16 naar 20 lesuren resulteert in 1 voormiddag per week). In de resterende 12 lesuren besteedt de school minstens 10 lesuren aan de basisopties. We schrijven leerplannen voor de basisopties naar rato van 5 lesuren. Op die manier kan de leerling twee basisopties kiezen uit het aanbod van de school.

Voor STEM-technieken kan er op basis van het leerplan (een uitbreiding zijn naar 10 lesuren omwille van de diverse contexten die de school aan bod kan laten komen om de basisoptie vorm te geven (Elektriciteit, Hout en bouw, Mechanica, Land- en tuinbouw, Printmedia, Schilderen en decoratie …) en met het oog op een goed overwogen keuze voor een domein en voor een studierichting in de tweede graad.

De resterende lesuren kan de school aanwenden voor een aanvulling van de basisoptie, de verkenning van een bijkomende basisoptie of voor een keuze voor een differentiatiepakket vanuit het pedagogisch project.

3 Administratieve en organisatorische aspecten

3.1 Administratieve aspecten[7]

Enkel voor de algemene vorming zijn de administratieve vakbenamingen bij decreet vastgelegd. Voor het keuzegedeelte zijn er heel wat mogelijkheden. De overheid erkent een 200-tal vakken en

[7] Voor een ruimere toelichting: M-VVKSO_2006-042, Vakken en bekwaamheidsbewijzen voor het ambt van leraar in het gewoon so en in OV4 van het buso.

ONTWERP

specialiteiten[8]. Sinds 1 september 2014 kunnen alle levende talen worden onderwezen als algemeen vak. De opsomming van de administratieve vakbenamingen vind je terug op het webadres Bekwaamheidsbewijzen. Daar vind je telkens aangeduid in welke graad/graden je een vak kunt aanbieden. Indien in de eerste graad bij geen enkel bekwaamheidsbewijs een salarisschaal wordt vermeld, kan de overheid het vak niet subsidiëren.

Reglementair kan de school kiezen voor AV Exploratie/Expressie/Sociale Activiteit. Dan stelt ze het vak gelijk met een ander vak dat in diezelfde graad kan worden onderwezen, in functie van het bekwaamheidsbewijs van het personeelslid. Deze werkwijze is evenwel minder aangewezen, aangezien elke leraar die een vereist bekwaamheidsbewijs heeft voor een of ander vak, ook een vereist bekwaamheidsbewijs heeft voor AV Exploratie/Expressie/Sociale Activiteit, en daarin dus rechten kan laten gelden (tijdelijke aanstelling voor doorlopende duur, vaste benoeming).

Voor een vakoverschrijdende opdracht in het keuzegedeelte kan een school het beste kiezen voor Seminaries[9]. Hoewel Seminaries bestemd zijn om de wekelijkse lessentabel te realiseren en dus contacturen zijn, worden ze gelijkgesteld met een vak in functie van het bekwaamheidsbewijs van het personeelslid, op dezelfde manier als de “uren die geen lesuur zijn” (BPT enz.). Specifiek voor Seminaries is wel dat voor die gelijkstelling het akkoord van het personeelslid nodig is, en dat een opdracht Seminaries dus enkel kan worden toegekend als hij daarmee instemt.

Bij de gelijkstelling van Seminaries met een administratieve vakbenaming hoeft enkel rekening te worden gehouden met het bekwaamheidsbewijs van het personeelslid, het schoolbestuur hoeft zich m.a.w. niet te beperken tot de vakken die op de school onderwezen worden. Alle vakken die subsidieerbaar zijn in de structuur van de school, komen hierbij in aanmerking. Met structuur wordt bedoeld: eerste graad en/of tweede graad + derde graad aso-tso-kso en/of tweede + derde graad bso en/of HB05 Verpleegkunde. Concreet betekent dit dat de master voor bijna alle graden een verloning ontvangt op basis van de salarisschaal 501 (uitgezonderd Klassieke Talen).

3.2 Organisatorische aspecten

In wat volgt geven we een aantal voorbeelden ter inspiratie. In dit luik streven we geen volledigheid na. Op basis van feedback en suggesties van scholen voegen we stelselmatig voorbeelden toe. Bij de voorbeelden houden we wel rekening met de inhoudelijke aandachtspunten (*hoofdstuk 2*). Waar “eerste leerjaar A” staat is een zelfde oefening ook mogelijk voor het eerste leerjaar B.

In de mogelijkheden die de school aanbiedt, kan zij ervoor kiezen om een gedeelte aan te bieden aan alle leerlingen (grijs gemarkeerd; de leerling maakt voor dat gedeelte geen eigen keuze) en een gedeelte vrij te laten kiezen door alle leerlingen.

3.2.1 Eerste leerjaar

Voorbeeld 1 (eerste leerjaar A) ~ Model 1

Een school breidt de algemene vorming uit met 3 lesuren (1 lesuur Frans, 1 lesuur Nederlands en 1 lesuur wiskunde). In de resterende lesuren kunnen de leerlingen kiezen tussen de combinaties: economie, sociale vorming of technologie, wiskunde/wetenschappen.

[8] Besluit van de Vlaamse Regering van 5 juni 1989 tot vaststelling van de algemene vakken, de kunstvakken, de technische vakken en de praktische vakken in de instellingen voor voltijds secundair onderwijs en in de instellingen voor voltijds secundair onderwijs die als centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs funge-ren, georganiseerd of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, met uitzondering van de instellingen voor buitengewoon secundair onderwijs.

[9] M-VVKSO_2004-041, Seminaries: personeelsconsequenties.

ONTWERP

Algemene vorming (30)	Lesuren in uitbreiding
Wiskunde	1
Frans	1
Nederlands	1
Keuzegedeelte (2)	**Lesuren**
Economie, sociale vorming Technologie, wiskunde/wetenschappen	2 2

Voorbeeld 2 (eerste leerjaar A) – Model 2

Een school besteedt het minimum aantal lesuren aan de algemene vorming. In het keuzegedeelte laat zij de leerlingen kiezen tussen drie differentiatiepakketten van drie lesuren (keuzegedeelte I). Leerlingen combineren die keuze met twee andere differentiatiepakketten. Per semester kiezen ze uit differentiatiepakketten van twee lesuren waarbij de school ook oog heeft voor remediëring (keuzegedeelte II). Zij maken op jaarbasis drie verschillende keuzes.
Leerlingen die in het keuzegedeelte I kiezen voor Klassieke talen, kiezen in het keuzegedeelte II gedurende het eerste semester uit de andere differentiatiepakketten; voor het tweede semester kiezen zij in het keuzegedeelte II voor klassieke talen. Op jaarbasis maken zij twee keuzes.

Algemene vorming (27)	Lesuren in uitbreiding
-	0
Keuzegedeelte I (3)	**Lesuren**
Klassieke talen Sociale vorming Technologie, wiskunde/wetenschappen	3 3 3
Keuzegedeelte II (2)	**Lesuren (2 per semester, 1 op jaarbasis)**
Economie Frans Klassieke talen Kunst Nederlands Sociale vorming Sport Technologie, wiskunde/wetenschappen	1 1 1 1 1 1 1 1

Voorbeeld 3 (eerste leerjaar B) – Model 2

Een school biedt de algemene vorming aan op basis van 27 lesuren per week. Daarnaast biedt zij de keuze aan tussen twee differentiatiepakketten van 3 lesuren: Sociale vorming of Technologie (keuzegedeelte I). De leerlingen combineren die keuze met een keuze per semester uit differentiatiepakketten van twee lesuren waarbij de school ook oog heeft voor remediëring (keuzegedeelte II). Zij kiezen op jaarbasis drie verschillende pakketten.

Algemene vorming (27)	Lesuren in uitbreiding
-	0
Keuzegedeelte I (3)	**Lesuren**
Sociale vorming Technologie	3 3
Keuzegedeelte II (2)	**Lesuren (2 per semester, 1 op jaarbasis)**
Economie Sociale vorming	1 1

ONTWERP

Sport Technologie	1 1

Voorbeeld 4 (eerste leerjaar B) ~ Model 2

Een school besteedt het minimum aantal lesuren aan de algemene vorming. Zij richt voor alle leerlingen een uur sociale vorming in onder de vorm van een projectuur leefsleutels. De school koppelt dus het projectuur aan het differentiatiepakket sociale vorming. Daarnaast kunnen de leerlingen nog kiezen tussen technologie en sociale vorming.

Algemene vorming (27)	**Lesuren in uitbreiding**
-	0
Keuzegedeelte (5)	**Lesuren**
Leefsleutels (~sociale vorming)	1
Sociale vorming Technologie	4 4

Voorbeeld 5 (eerst leerjaar A) ~ combinatie van modellen 1 en 2

Een school biedt zowel model 1 als model 2 aan. Zij richt voor al haar leerlingen een uur sociale vorming in onder de vorm een klasuur. Daarnaast kunnen leerlingen kiezen uit verschillende vormen van uitbreiding van de algemene vorming gecombineerd met één of meerdere differentiatiepakketten, ook in de vorm van een verkennend project.

Algemene vorming (29)	**Lesuren in uitbreiding**
Wiskunde	1
Frans	1
Keuzegedeelte (3)	**Lesuren**
Klasuur (~sociale vorming)	1
Technologie	2

Algemene vorming (28)	**Lesuren in uitbreiding**
Frans	1
Keuzegedeelte (4)	**Lesuren**
Klasuur (~sociale vorming)	1
Verkennend project: economie, kunst, sociale vorming, sport, technologie en wiskunde/wetenschappen	3

Algemene vorming (27)	**Lesuren in uitbreiding**
-	0
Keuzegedeelte (5)	**Lesuren**
Klasuur (~sociale vorming)	1
Klassieke talen Technologie	4 4

Voorbeeld 6 (eerste leerjaar A) ~ Combinatie van modellen 1 en 2

Een school breidt de algemene vorming uit met 2 lesuren (1 lesuur Frans en 1 lesuur wiskunde). Verder is er een klasuur voor alle leerlingen. Dat koppelt de school aan het differentiatiepakket

ONTWERP

sociale vorming. In de resterende lesuren kunnen de leerlingen kiezen tussen de combinaties: economie, sociale vorming of technologie, wiskunde/wetenschappen.

Algemene vorming (29)	**Lesuren in uitbreiding**
Wiskunde	1
Frans	1
Keuzegedeelte (3)	**Lesuren**
Klasuur (~sociale vorming)	1
Economie, sociale vorming Technologie, wiskunde/wetenschappen	2 (1 per semester) 2 (1 per semester)

Voorbeeld 7 (eerste leerjaar A) ~ Combinatie van modellen 1 en 2

Een school breidt de algemene vorming uit voor Nederlands. Voor de overige vier lesuren kunnen de leerlingen kiezen voor een combinatie van 2 differentiatiepakketten van telkens 2 uur of voor een differentiatiepakket van 4 uur.

Algemene vorming (28)	**Lesuren in uitbreiding**
Nederlands	1
Keuzegedeelte (4)	**Lesuren**
Economie Kunst Sociale vorming	2 2 2
Wiskunde/wetenschappen	2
Klassieke talen	4

3.2.2 Tweede leerjaar A

Voorbeeld 1 ~ Basisoptie light

Een school richt de basisopties STEM-wetenschappen en Moderne talen en wetenschappen in. Daarnaast kunnen de leerlingen kiezen tussen twee basisopties light: Economie & organisatie (differentiatiepakket economie) en Maatschappij & welzijn (differentiatiepakket sociale vorming).

Algemene vorming (25)	
Keuzegedeelte (7)	
Basisoptie (5)	**Lesuren**
Moderne talen en wetenschappen STEM-wetenschappen	5 5
Basisoptie light (2)	**Lesuren**
Economie & organisatie (~Economie) Maatschappij & welzijn (~Sociale vorming)	2 2

Voorbeeld 2 ~ Differentiatiepakketten

Een school richt de basisopties Economie & organisatie, Maatschappij & welzijn, STEM-technieken en STEM-wetenschappen in. Daarnaast kunnen de leerlingen kiezen tussen vier differentiatiepakketten, afhankelijk van hun specifieke noden of interesse op dat moment. De school kiest ervoor om gedurende twee lesuren per week diverse vakleraren samen vrij te roosteren voor klasdoorbrekende differentiatie en remediëring.

ONTWERP

Algemene vorming (25)	
Keuzegedeelte (7)	

Basisoptie (5)	**Lesuren**
Economie & organisatie	5
Maatschappij & welzijn	5
STEM-technieken	5
STEM-wetenschappen	5

Differentiatiepakketten (2)	**Lesuren**
Nederlands	2
Moderne vreemde talen	2
Technologie	2
Wiskunde/wetenschappen	2

3.2.3 Tweede leerjaar B

Voorbeeld 1 ~ Basisoptie light

Een school richt 3 basisopties in op basis van 5 lesuren per week: Economie & organisatie, Maatschappij & welzijn en STEM-technieken. De leerlingen kiezen twee basisopties. Daarnaast kiezen ze een (andere) basisoptie light naar rato van 2 lesuren per week.

Algemene vorming (20)	
Keuzegedeelte (12)	

Basisoptie (10)	**Lesuren**
Economie & organisatie	5
Maatschappij & welzijn	5
STEM-technieken	5

Basisoptie light (2)	**Lesuren**
Economie & organisatie (~Economie)	2
Maatschappij & welzijn (~Sociale vorming)	2
STEM-technieken (~Technologie)	2

Voorbeeld 2 ~ Drie basisopties

Een school richt de 6 basisopties van de B-stroom in naar rato van 4 lesuren per week en integreert daarin ook remediëring en verdieping. Elke leerling kiest drie basisopties.

Algemene vorming (20)	
Keuzegedeelte (12)	

Basisoptie (12) incl. remediëring/verdieping	**Lesuren**
Economie & organisatie	4
Kunst & creatie	4
Maatschappij & welzijn	4
Sport	4
STEM-technieken	4
Voeding & horeca	4

ONTWERP

Voorbeeld 3 ~ Differentiatiemogelijkheden

Een school richt de basisopties Economie & organisatie, Maatschappij & welzijn en STEM-technieken in. Voor STEM-technieken kunnen de leerlingen kiezen tussen 5 lesuren of de uitbreiding naar 10 lesuren. Daarnaast kunnen de leerlingen kiezen tussen vier differentiatiepakketten, afhankelijk van hun specifieke noden of interesse op dat moment. De school kiest ervoor om gedurende twee lesuren per week diverse vakleraren samen vrij te roosteren voor klasdoorbrekende differentiatie en remediëring.

Algemene vorming (20)	
Keuzegedeelte (12)	
Basisoptie (10)	**Lesuren**
Economie & organisatie	5
Maatschappij & welzijn	5
STEM-technieken	5
STEM-technieken	10
Differentiatiepakketten (2)	**Lesuren**
Nederlands Moderne vreemde talen Technologie Wiskunde/wetenschappen	2 2 2 2

ONTWERP